

śmiertelności. Człowiek jest upodobniony do Stwórcy przez ducha, który posiada wolną wolę, język, oczy, uszy i serce zdolne do myślenia. Wszystkie więc czynności — nawet tak zewnętrzne jak widzenie i słyszenie — są pełne duchowości ludzkiej, która to właśnie upodabnia człowieka do Boga. Dzięki temu duchowy człowiek może pojąć głębsze wartości i prawdy Boże, których zmysły nie dostrzegają. I dzięki temu sprawuje władzę nad całą ziemią, z człowiekiem Bóg zawarł przymierze — uczył być go swoim partnerem w dziejach zbawienia rodzaju ludzkiego.

Porównanie perykopy Syr 17, 1—14 z innymi analogicznymi: Rdz 2, 7; Rdz 1, 26—30; Ps 8, 5—7; Job 14, 5. 16, 2; Mdr 9, 1—6 wykazuje pod względem struktury literackiej zgodność i pozwala postawić twierdzenie, że perykopa ta jest takim samym poematem, jak wspomniano wyżej utwory literackie. Natomiast pod względem treści zdradza dojrzałość Autora w ocenianiu problematyki człowieka, głównie od strony religijnej oraz wielkie podobieństwo do hymnu Rdz 1, 26—30 na cześć Boga Stwórcy. Można powiedzieć, że jak tamten hymn zawiera streszczenie nauki o Bogu, tak omawiany hymn, zawiera podsumowanie tego wszystkiego, co starożytna myśl hebrajska miała do wyrażenia i do przekazania potomności na temat pochodzenia, roli i przeznaczenia człowieka.

Ogólnie trzeba stwierdzić, że perykopa Syr 17, 1—14 o inspiracji czysto izraelskiej, ma charakter radosny i jest hymnem na cześć Boga Stwórcy i Boga Przymierza.

Włocławek

KS. MARIAN WŁOSIŃSKI

Ks. Czesław Drzązek SJ

BRACTWO SERCA JEZUSOWEGO W DAWNEJ POLSCE

Najpiękniejsze imię Stwórcy podał nam św. Jan apostoł w słowach: *Bóg jest miłością* (1 J 4, 16). Na przestrzeni wieków znakiem i symbolem miłości Boga względem ludzi było dla wiernych zranione Serce Jezusa. Jego kult rozwijający się w Kościele, stał się jednym z głównych wyrazów pobożności chrystologicznej ostatnich czasów.

Współczesne badania związane z problematyką kultu Najśw. Serca idą w kierunku poznania i ukazania właściwych jego podstaw teologicznych zawartych w Piśmie św. i tradycji Kościoła. Zwraca się również uwagę na rozwój historyczny kultu, który pozwala lepiej zrozumieć jego istotę i formy, odróżnić elementy drugorzędne i zmienne od zasadniczych i trwałych.

Ten ostatni aspekt znalazł swój wyraz w niniejszym artykule, poświęconym bractwu Serca Jezusowego, które odegrało dużą rolę w kształtowaniu duchowości chrystocentrycznej w naszym kraju.

I. ROZWÓJ BRACTWA

Pobożne instytucje kościelne zwane bractwami (*confraternitas, sodalitas, congregatio*) najogólniej definiuje się jako zgromadzenia lub stowarzyszenia osób powstałe w celach religijnych lub charytatywnych i przez władze Kościoła potwierdzone¹. Nie wchodząc w genezę tego rodzaju związków, należy zaznaczyć, że najświetniejszy okres ich rozwoju przypada na wiek XIII i XIV. Zasadnicze cele poszczególnych bractw, których wtedy istniało bardzo dużo, dyktowane były potrzebami chwili. Najczęściej kładziono nacisk na działalność społeczną, charytatywną oraz doskonałość wewnętrzną.

Wiele bractw miało na celu rozszerzanie czci Chrystusa, Matki Bożej i Świętych. W związku z rozwojem kultu Najśw. Serca powstało w Kościele bractwo Serca Jezusowego.

Przyjmuje się, że pierwsze takie stowarzyszenie zostało założone około 1650 r. z inicjatywy św. Jana Eudes (1601—1680), gorliwego apostoła kultu Najśw. Serca w XVII wieku. Dzięki jego działalności apostołskiej i pracy zgromadzenia, którego był twórcą, kult Serca Jezusa stopniowo rozszerzał się na terenach Francji. Papież Aleksander VIII zatwierdził w 1666 r. bractwo Serca Jezusowego i Maryi w Morlaix².

Po objawieniach w Paray-le-Monial bractwa Serca Jezusowego zaczęły powstawać powszechnie, czemu patronowała sama Małgorzata Maria Alacoque. Już jako przełożona nowicjatu, poddała nowicjuszkom myśl, aby zjednoczyły się w jakieś pobożne stowarzyszenie. W krótkim czasie wszystkie zakonnice tego klasztoru włączyły się w tę wspólnotę, której później Kościół nadał formę kanoniczną. Bractwo w Paray-le-Monial zatwierdził w 1693 r. M. de Feu, wikariusz generalny biskupa Autun Mgr de Roquette. Rozwijało się ono pomyślnie wciągając w swoje szeregi osoby zarówno świeckie jak i duchowne. Bractwo liczyło prawie 30 tys. członków, gdy 26 VIII 1728 r. papież Benedykt VIII uroczyście je potwierdził i ubogacił licznymi odpustami. Do 1743 r. na mocy zatwierdzeń papieskich, powstały w Kościele 702 bractwa, w tym również wiele na ziemiach polskich³. Istniały one w Polsce we wszystkich ważniejszych miastach, a nawet przy kościołach wiejskich. Rozwój i zasięg terytorialny bractw przedstawi tabela zawierająca chronologiczny ich spis do 1765 r. (czyli do

¹ A. Borkowski, *De confraternitatibus Ecclesiasticis*, Washington 1918, s. 10.

² H. Joly, *Saint Jean Eudes*, Paris 1926, 180.

³ M. Gauthey, *Vie et oeuvres de sainte Marguerite-Marie Alacoque*, T. 3, Paris 1920, 250n.

chwili zatwierdzenia przez Stolicę Apost. formularza Mszy św. i oficjum o Sercu Jezusa), z uwzględnieniem miejscowości, kościoła oraz diecezji. Tabela została opracowana na podstawie dokumentacji dostarczonej członkom Kongregacji Obrzędów w styczniu 1765 r., w związku z mającą się odbyć naradą w sprawie oficjalnego potwierdzenia kultu liturgicznego Serca Jezusa⁴.

Wśród przygotowanych materiałów znajdował się również wykaz bractw, które Stolica Apostolska obdarowała odpustami w latach 1694—1764. Podaje on także bractwa powstałe w Polsce, zatwierdzone przez Rzym. Nie ma w nim jednak szeregu bractw, o istnieniu których dowiadujemy się z innych źródeł. Wydaje się, że bractwa polskie nie wyszczególnione w katalogu rzymskim, miały tylko zatwierdzenie ordynariusza i dlatego w tym dokumencie nie mogły być wymienione. W miarę możliwości, uwzględnia się je jednak w niniejszej tabeli.

Katalog rzymski zaznacza tylko datę wydania dekretu erekcyjnego z pominięciem czasu wprowadzenia bractwa do kościoła, które następowało zwykle parę miesięcy później, po dokonaniu koniecznych przygotowań.

W oparciu o źródła rzymskie i polskie, po przestudiowaniu schematyzmów poszczególnych diecezji oraz urzędowych wykazów miejscowości w Polsce, udało się ustalić następującą tabelę bractw powstałych na ziemiach polskich do 1765 roku.

Data	Miejscowość	Kościół, zakon	Diecezja
30 V 1705	Warszawa	M.B. Zwycięskiej pijarzy	poznańska
22 VIII 1707	Łuków	Przemienienia Pana Jezusa, pijarzy	krakowska
10 XI 1711	Poznań	katedra	poznańska
9 I 1714	Piotrków	pijarzy	gnieźnieńska
8 X 1717	Suchożebry	św. Marii Magdaleny parafialny	łucka
12 XI 1717	Kraków	wizytki	krakowska
12 XI 1717	Wilno	wizytki	wileńska
8 VIII 1719	Rzeszów	św. Michała Arch. i św. Barbary, pijarzy	przemyska
22 V 1720	Słonim	Sw. Krzyża benedyktynki	wileńska
22 VI 1720	Rzeczyca	parafialny	poznańska

⁴ *Sacra Rituum Congregatione Emo et Rmo Domino Card. Francisco Albani Episcopo Sabien. Polonia concessionis officii et Missae propriae in honorem Sanctissimi Cordis Domini Nostri Jesu Christi positio. Romae 1765.*

Data	Miejscowość	Kościół, zakon	Diecezja
6 XI 1720	Wareż	pijarzy	chełmska
13 VIII 1723	Szczuczyn		
	litewski	św. Jerzego, pijarzy	wileńska
	Lublin	wizytki	krakowska
	Warszawa	wizytki	poznańska
10 I 1724	Budstaw	bernardyni	wileńska
	Nowy Sącz	parafialny	krakowska
13 VII 1728	Poznań	św. Stanisława bpa. jezuici	poznańska
21 V 1729	Lwów	jezuici	lwowska
17 XI 1729	Wiżuny	parafia	wileńska
4 I 1730	Chełm	Rozesł. Apost., pijarzy	chełmska
	Jarosław	jezuici	przemyska
19 VII 1730	Łuck	jezuici	łucka
7 V 1732	Toruń	Zwiastowania N.M.P. bernardyni	chełmińska
13 VI 1732	Lublin	św. Jana Chrzciciela i św. Jana Ewang. jezuici	krakowska
9 X 1732	Kalisz	św. Stanisława i Wojciecha, jezuici	gnieźnińska
28 III 1733	Łomża	św. Stanisława Kostki jezuici	płocka
31 VII 1733	Ostróg	św. Ignacego i F. Ksawerego, jezuici	łucka
25 VII 1734	Bydgoszcz	jezuici	kujawska
12 V 1735	Lubieszów (Nowy Dolsk)	pijarzy	łucka
18 VII 1735	Złoczów	Przemienienia P.J. pijarzy	lwowska
7 X 1735	Wronki	dominikanie	poznańska
26 XI 1735	Głotowo	parafia	warmińska
4 I 1736	Głotowo	prepozyturalny	warmińska
6 III 1736	Radom	pijarzy	krakowska
12 IV 1736	Męcina	św. Antoniego opata	krakowska
12 IV 1736	Łowicz	św. Wojciecha, pijarzy	gnieźnińska
15 VII 1736	Kamieniec Podolski	jezuici	kamieniecka

Data	Miejscowość	Kościół, zakon	Diecezja	
	1737	Stanisławów	trynitarze	lwowska
29 XI	1737	Wieluń	pijarzy	gnieźnieńska
12 III	1738	Mińsk	bazylianie	kijowska
9 IV	1738	Sandomierz	św. Piotra i Pawła jezuici	krakowska
29 XI	1738	Jolakmitt (?)	św. Antoniego z Padwy	warmińska ⁵
19 V	1741	Wistyniec	Św. Trójcy, jezuici	wileńska
9 XI	1742	Chalcz (Chalec)	jezuici	wileńska
1 V	1743	Nowy Sącz	kolegiata	krakowska
20 XI	1743	Kroże	Wniebowzięcia N.M.P.	źmudzka
12 XI	1744	Połonne	Niepokal. Pocz. N.M.P. jezuici	łucka
	1744	Jarosław	dominikanie	przemyska
3 II	1747	Piotrowice	parafia	krakowska
20 III	1747	Oborniki	Św. Krzyża, parafia	poznańska
13 V	1747	Łojhosk	Narodz. M.B., parafia	wileńska
20 IX	1747	Druja	Św. Trójcy, parafia	wileńska
12 II	1748	Braniewo	Św. Krzyża, jezuici	warmińska
3 VIII	1748	Krzemieniec	Ducha Św.	łucka
21 VI	1749	Nowogródek	Imienia Maryi dominikanie	wileńska
12 V	1750	Grodno	św. Fr. Ksawerego jezuici	wileńska
13 VIII	1750	Milatyn	karmelici bosci	lwowska
9 IX	1750	Pleyanum (?)	parafialny	źmudzka
12 XI	1750	Urzust (?)	parafialny	źmudzka
8 III	1751	Zasław	misjonarze	łucka
11 XI	1752	Wilkomierz	parafia	wileńska
22 XI	1752	Gołańcz	bernardyni	gnieźnieńska
	1753	Stanisławów	jezuici	lwowska
11 VII	1754	Niemirów	parafia	łucka
13 VII	1754	Apitulocensis (?)	parafia	wileńska
16 IX	1754	Stężyca	św. Katarzyny, parafia	kujawska
5 VII	1755	Zukonicensis (?)	św. Joachima i Anny	źmudzka

⁵ Nie wiadomo, czy miejscowość została poprawnie napisana w katalogu rzymskim i jak brzmi jej nazwa w języku polskim.

Data	Miejscowość	Kościół, zakon	Diecezja
10 I 1756	Kowno	św. Mikołaja benedyktynki	wileńska
10 I 1756	Rasna	św. Kazimierza, jezuici	wileńska
10 IV 1756	Uszacz	dominikanie	wileńska
30 IV 1756	Trembowla	karmelici trzewicz.	lwowska
4 V 1757	Toruń	bernardyni	chełmińska
10 XI 1757	Przemysł	św. Ignacego, jezuici	przemyska
20 II 1758	Ratowo	reformaci	płocka
19 I 1759	Lida	pijarzy	wileńska
19 I 1759	Rosieñie	pijarzy	źmudzka
3 II 1759	Podoliniec	św. Stanisława bpa. pijarzy	krakowska
22 XII 1759	Pawłowice	M.B. -Śnieżnej, parafia	poznańska
27 III 1760	Łaszczów	jezuici	chełmska
	1760 Krasnystaw	jezuici	chełmska
16 I 1761	Chmielnik	Wszystkich Św. parafia	krakowska
7 VIII 1761	Chełmno	św. Jakuba Apost. i św. Mikołaja franciszkanie	chełmińska
13 III 1762	Kotlin (?)	Wszystkich Św.	gnieźnieńska
16 VI 1763	Pułtusk	jezuici	płocka
30 VIII 1763	Miejska Górka	św. Mikołaja i Marii Magdaleny, parafia	poznańska
30 VI 1764	Krukienice	parafia	przemyska

Ogółem do 1765 r. zorganizowano na ziemiach polskich 87 bractw Serca Jezusowego. Jest to liczba jak na owe czasy i w porównaniu z innymi narodami dość duża, tym bardziej, że tabela nie jest chyba kompletna. Bractwa istniały prawie we wszystkich znaczniejszych miastach. Polska pod tym względem zajmowała obok Francji i Niemiec jedno z czołowych miejsc w Kościele.

Rozmieszczenie geograficzne bractw nie było równomierne. Na poszczególne diecezje przypada różna ich liczba. Diecezja wileńska miała 17 bractw, krakowska 12, łucka 9, poznańska 9, lwowska 6, gnieźnieńska 6, chełmska 5, przemyska 5, płocka 3, warmińska 4, kujawska 2, źmudzka 5, chełmińska 2, kijowska 1, kamieniecka 1.

Najwięcej bractw Serca Jezusowego liczyła diecezja wileńska, ale ona pod względem terytorialnym była ogromna. Poza tym musiały

oddziaływać tutaj również wizytki, które na Litwie były bardzo popularne. Ich działalność wydawnicza, związana z tym nabożeństwem, upowszechniała cześć Najśw. Serca na wschodnich rubieżach Rzeczypospolitej.

Prawie trzy czwarte wszystkich bractw istniało przy kościołach zakonnych. Statystycznie podział ten przedstawia się następująco: jezuita posiadali 24 bractwa, pijarzy 15, bernardyni 4, dominikanie 4, wizytki 4, benedyktynki 2, bazylianie 1, franciszkanie 1, karmelici bosi 1, karmelici trzewiczkowi 1, misjonarze 1, reformaci 1, trynitarze 1.

Najwięcej bractw Serca Jezusowego utworzyli przy swoich kościołach jezuita. Było to, obok sodalicji mariańskiej, główne bractwo popierane i szerzone przez ten zakon.

Towarzystwo Jezusowe w Polsce włączyło się w propagowanie kultu Najśw. Serca Jezusa nieco później niż wizytki i pijarzy. Jezuita bowiem jako zakon początkowo odnosili się z dużą rezerwą do wydarzeń w Paray-le-Monial. Zaczęli rozszerzać to nabożeństwo dopiero, kiedy przekonali się o wiarygodności świadectwa św. Małgorzaty. Opierając się na objawieniu wizytki z 2 VII 1688 r., pamiętali dobrze słowa, które Matka Boska wypowiedziała w tym widzeniu do o. Klaudiusza de la Colombière. Jak siostry Nawiedzenia zostały powołane do poznania i rozdawania skarbu Najśw. Serca, tak ojcowie Towarzystwa mają wskazywać na jego wartości, zachęcając wszystkich do przyjęcia kultu z uszanowaniem i wdzięcznością.

Do tej samej myśli nawiązała św. Małgorzata Maria w liście pi-sanym do matki de Saumaise w czerwcu 1689 r. oraz w listach do o. Croiset z 10 sierpnia i 15 września tegoż roku⁶.

Jezuita uświadamiali sobie coraz bardziej, że została im powierzona specjalna misja rozszerzania czci Najśw. Serca i od jej wypełnienia w dużej mierze zależeć będzie powodzenie podejmowanych przez nich prac apostołskich.

Za jedno ze swoich zadań uważali w Polsce propagowanie kultu i realizowali to między innymi przez zakładanie bractw przy swoich kościołach.

Stopniowo, dzięki działalności apostołskiej wizytek, pijarów oraz jezuitów, cześć Serca Jezusa zaczęła się szerzyć prawie we wszystkich diecezjach docierając do kościołów parafialnych i zyskując sobie zwolenników również w innych zakonach.

Wiele dokumentów erekcyjnych otrzymały kościoły nasze za pośrednictwem o. Józefa Galliffet. Pełnił on urząd asystenta generała w Rzymie i gorliwie zabiegał o rozszerzenie kultu Serca Jezusa w Kościele, wyjednując u Stolicy Apostołskiej pozwolenia na zakładanie bractw w różnych krajach, w tym także w Polsce⁷.

⁶ M. Gauthey, j. w., T. II, 406—407; 439, 535n.

⁷ A. Hamon, *Histoire de la dévotion au Sacré Coeur*. T. IV, Paris 1923, 163.

II. ZNACZENIE BRACTWA SERCA JEZUSOWEGO

Bractwa Serca Jezusowego wprowadzone do kościołów w Polsce dla „pomnożenia tegoż nabożeństwa” oraz by „do powinnej wdzięczności Sercu Jezusowemu wiernych Bogu i Kościołowi zachęcić serca”⁸, odegrały wielką rolę w rozwoju kultu. Propagowały cześć Najśw. Serca wśród swoich członków oraz oddziaływały na zewnątrz, tym bardziej, że w nabożeństwach brackich uczestniczył ogół wierznych.

Jednym z głównych obowiązków wpisanych do konfraterni — była nieustanna adoracja Najśw. Serca Jezusa w Eucharystii, podejmowana dla wynagrodzenia zniewag, obelg i świętokradztw popełnianych podczas publicznego wystawienia Najśw. Sakramentu oraz przez niegodne przyjmowanie Komunii św.

W swojej działalności bractwa nawiązywały do objawień w Paray-le-Monial, gdzie Pan Jezus ukazując św. Małgorzacie Marii swoje Serce, domagał się od niej i od ludzi wynagrodzenia.

Członkowie bractwa obierali sobie jedną lub więcej godzin w roku i przeznaczali je na adorację ekspiacyjną, aby w ten sposób wynagradzać Sercu Jezusa wzgardę i niewdzięczność świata. Podejmowali także liczne praktyki pobożnościowe, które Stolica Święta obdarowała bogatymi odpustami.

„Bracia i siostry” oprócz wpisania się do księgi, naznaczenia godziny adoracji wynagradzającej oraz odbycia w tym dniu spowiedzi i Komunii św., mieli wypełniać następujące powinności:

1) Uczestniczyć w corocznej uroczystości Najśw. Serca, którą obchodzono, zgodnie z wolą Pana Jezusa wyrażoną w „wielkim objawieniu”, w piątek po oktawie Bożego Ciała. W tym dniu należało również przystąpić do spowiedzi i Komunii św.

2) Czczyć specjalnym nabożeństwem i Komunią św. pięć piątków następujących bezpośrednio po święcie Najśw. Serca, zwanych „piątkami Serca Jezusowego”.

3) Obchodzić wszystkie piątki Wielkiego Postu, a szczególnie piątki marcowe, odbywając w tych dniach spowiedź i Komunię św. na cześć boleści Serca Pana Jezusa.

4) Oprócz głównej uroczystości Najśw. Serca naznaczone były inne „święta brackie”; Matki Boskiej Bolesnej, wtorek wielkanocny, Wniebowstąpienie oraz św. Jana Apostoła.

5) Należało odprawiać tzw. „Kwinkweny” czyli pięć piątków na cześć Serca Jezusa czy to w osobistej intencji, czy za dusze zmarłych, czy też konających. W pierwszy i ostatni piątek należało przyjąć Komunię św. Zalecano również przystąpić do sakramentów św. w pozostałe piątki.

⁸ Dowód obowiązanej Miłości, Lwów 1773, B.

6) Można było zyskać odpusty za uczestniczenie we Mszy św. o Sercu Jezusa, za udział w publicznej flagelacji w czasie Wielkiego Postu, za obecność na procesji itp.

Porównując statuty brackie na przestrzeni kilkudziesięciu lat, trzeba stwierdzić, że nie ma między nimi zasadniczej różnicy. Praktyki nie były nałożone pod grzechem, a pewne, niewielkie modyfikacje, które dały się zaobserwować w niektórych wspólnotach, dotyczyły tylko drobnych form dewocyjnych.

Formacja duchowa członków bractwa zmierzała do zapalenia w nich gorącej miłości Chrystusa i uczczenie Jego Serca. Zwracano przy tym uwagę nie tylko na własne uświęcenie, ale również na potrzeby drugich, zachęcając do uczynków miłości bliźniego jako szczególnie miłych Sercu Jezusa⁹.

Kościół, przy których istniały bractwa, stawały się ważnymi ośrodkami promieniowania kultu na całą okolicę. Samo założenie konfraterni uważano za formalne zaprowadzenie nabożeństwa. Intronizacja, przeprowadzana bardzo uroczyście, angażowała społeczeństwo danej miejscowości.

Członkowie bractwa mieli zwykle w kościele swoją kaplicę i ołtarz, przy którym odprawiali przepisaną liturgię. Np. u wizytek w Krakowie w czasie niektórych Mszy św. grała orkiestra, przed ołtarzem świeciła się specjalna lampa, a w pięć piątków marcowych i cztery piątki po święcie Najśw. Serca, odprawiano „Suplikacje”.

Przy ołtarzu Serca Jezusa, który był zwykle ołtarzem uprzywilejowanym, zamawiano Msze św. w szczególnie ważnych intencjach. Otrzymywane łaski spisywano i podawano do publicznej wiadomości.

W nabożeństwach brackich uczestniczyli nie tylko członkowie konfraterni, ale również inni wierni. Stanisław Konarski w „Ustawach szkolnych” poleca, aby brała w nich udział młodzież szkolna. Napiw ludu do kościoła w tych dniach był wyraźnie wzmożony.

W całej formacji duchowej członków bractwa uderza żywa więź z Eucharystią. Mieli oni nie tylko adorować Najśw. Sakrament w czasie odbywania „godzin” brackich, wynagradzać za grzechy i zniewagi świata, uczestniczyć w nabożeństwach eucharystycznych, ale przede wszystkich zalecano im częstą Komunię św. W kościołach, przy których istniało bractwo Serca Jezusowego, życie sakramentalne znacznie się ożywiło. Do takiego wniosku można dojść studiując kroniki kolegów jezuickich oraz sprawozdania z prac duszpasterskich zakonu wysyłane do Rzymu z poszczególnych domów. Niektóre źródła zwracają uwagę na fakt, że po wprowadzeniu bractwa wzrosła znacznie liczba przystępujących do spowiedzi i Komunii św.¹⁰

⁹ J. Płochocki, *O nabożeństwie do Najświętszego Serca Jezusowego Kazania*, Warszawa 1787, 182n.

¹⁰ Np. w Jarosławiu
w 1732 r. było 46 680 spowiedzi i 43 954 Komunii św.
w 1733 r. „ 49 453 „ 47 706 „

Bractwa rozpowszechniły publiczny kult Serca Jezusa w Polsce. Już P. Wiązkiewicz wprowadzając pierwsze bractwo do kościoła pijarów w Warszawie podkreślił, że pragnie w ten sposób zaprowadzić w Królestwie Polskim publiczną cześć Najśw. Serca, ponieważ jest ona tutaj nieznaną.

Doniosłość roli, jaką odegrały bractwa w rozwoju tego kultu dokumentuje fakt, że na ich istnienie i działalność powoływano się przy wysyłaniu próśb do Stolicy Apostolskiej w sprawie wprowadzenia Mszy św. i brewiarza o Najśw. Sercu¹¹.

W porównaniu z innymi wspólnotami religijnymi zajmującymi się pracą gospodarczą, społeczno-charytatywną, oświatowo-kulturalną czy wychowawczą, bractwo Serca Jezusowego miało charakter ascetyczno-dewocyjny. Nie odcinając się od praktykowania miłości bliźniego w różnych dziedzinach, za główny cel swojej działalności stawiało pogłębienie pobożności i życia chrześcijańskiego. Różniło się od innych konfraternii tego typu tym, że podkreślało przede wszystkim duchowość chrystologiczną. Szerząc nabożeństwo do Najśw. Serca zbliżało ludzi do osoby Jezusa Chrystusa, który w chrześcijaństwie zajmuje miejsce centralne.

Kraków

KS. CZESŁAW DRAŻEK SJ

w 1734 r.	„	37 301	„	42 121	„	
w 1742 r.	„	55 686	„	58 696	„	ARSI, Pol. 63, Litt.

An. 1733—40, Coll. Jaroslaviën.

¹¹ N. Nilles, *De rationibus Festorum Sacratissimi Cordis Jesu et Purissimi Cordis Mariae*. T. I, Oeniponte 1875, 98, 149, 127.

Ks. Tarsycjusz Sinka CM

DZIEJE I CHARAKTERYSTYKA POLSKICH PIEŚNI NABOŻNYCH KU CZCI ŚWIĘTEGO JÓZEFA

Polskie pieśni pobożne ku czci św. Józefa pojawiły się w połowie XVII wieku. Był to okres rozwoju kultu św. Józefa, okres organizowania specjalnych nabożeństw ku jego czci. W ich skład między innymi wchodziły pieśni.¹ W porównaniu z innymi krajami chrześcijańskimi, zwłaszcza Niemcami, gdzie pieśni nabożne w języku ludowym pojawiły się najwcześniej, Polska nie była tutaj krajem zapóź-

¹ T. Sinka, *Najstarsze polskie pieśni nabożne ku czci świętego Józefa*, Gorzowskie Wiadomości Kościelne 19 (1976) 330—338.